

Les polítiques públiques de memòria en els debats del Parlament de Catalunya (1980-2015)

Raül Digón Martín

Responsable de l'Àrea d'Afers Parlamentaris Interdepartamentals de la Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament

És doctor en Dret i Ciència Política per la UB, i llicenciat en Filosofia i en Dret per la mateixa universitat. Màster en Ciències Polítiques i Socials per la UPF. Professor associat del Departament de Dret Constitucional, Ciència Política i de l'Administració, i Filosofia del Dret (UB). Autor de diversos treballs i traduccions sobre teoria política i polítiques públiques de memòria democràtica. Prèviament ha estat lletrat de la Direcció General de Relacions Laborals i coordinador d'atenció a persones represaliades de la Subdirecció General de Memòria, Pau i Drets Humans.

1. Introducció
2. Les primeres legislatures: encarar el passat per construir la democràcia
 - 2.1. Commemoracions, homenatges i revisió jurídica dels consells de guerra
 - 2.2. La devolució del patrimoni documental
 - 2.3. El reconeixement als expresos polítics
3. La sisena legislatura: persistència i ampliació temàtica (persones desaparegudes i fosses comunes)
4. Estatut i polítiques de memòria: la Llei 13/2007, de 31 d'octubre, i la Llei 10/2009, de 30 de juny
5. Estancament i crítica de la (in)acció de Govern
6. Conclusions

1. Introducció

Les polítiques de memòria constitueixen una manifestació emblemàtica de l'autogovern català.¹ Com en qualsevol altre país que hagi

patit guerres i dictadures, el tractament públic del nostre passat és clau per promoure entre la ciutadania una cultura democràtica de pau i respecte als drets humans. Per això, d'acord amb l'article 54 de l'Estatut d'autonomia,²

¹ Hi ha diverses expressions per denotar les polítiques públiques de memòria (memòria "històrica", "democràtica", "col·lectiva", "social", "pública", etc.), cadascuna amb matisos importants, tal com exposa Aguilar, P. (2008): *Políticas de la memoria y memorias de la política*. Alianza Editorial, Madrid, p. 43-52. En aquest article, tot i la controvèrsia acadèmica entorn les diferents conceptualitzacions de l'àmbit tractat, conflictiu per la seva càrrega emocional, prioritzem l'accepció de memòria "històrica", en ser la més emprada en els debats parlamentaris, en la regulació estatutària i en el llenguatge popular i periodístic, juntament amb memòria "demo-

cràtica", emprada pel legislador i pels governs de la Generalitat de Catalunya els darrers anys.

² L'article 54 –*Memòria Històrica*– de l'Estatut d'autonomia de Catalunya estableix, com a principi rector, que: "1. La Generalitat i els altres poders públics han de vetllar pel coneixement i el manteniment de la memòria històrica de Catalunya com a patrimoni col·lectiu que testimonia la resistència i la lluita pels drets i les llibertats democràtiques. Amb aquesta finalitat, han d'adoptar les iniciatives institucionals necessàries per al reconeixement i la rehabilitació de tots els ciutadans que han patit persecució com a conseqüència de la defensa de la

Catalunya s'ha dotat d'un marc normatiu que regula les polítiques de memòria i les administracions han impulsat un devesall de mesures per desplegar-lo. Durant els darrers anys, ens públics com el Consorci Memorial dels Espais de la Batalla de l'Ebre o el Memorial Democràtic han contribuït a difondre el coneixement dels fets més durs de la nostra història contemporània mitjançant exposicions, jornades i publicacions. Paral·lelament, s'ha avançat en la resignificació i la retirada de símbols feixistes de l'espai públic, la recuperació de fons documentals i l'accés a arxius històrics. De manera destacada, a més, s'han prestat serveis públics d'atenció a persones represaliades durant la Guerra Civil i el franquisme (els ajuts econòmics a expresos polítics, l'assessorament històric i jurídic, la recerca de dades de persones desaparegudes, i l'excavació i senyalització de fosses, juntament amb la recuperació i la identificació de restes humanes de

persones desaparegudes durant aquell període històric). Tot un ventall de mesures de justícia contra l'oblit.

El tractament públic del nostre passat és clau per promoure entre la ciutadania una cultura democràtica de pau i respecte als drets humans

Aquesta acció de govern, impensable sense les reivindicacions del moviment memorialista, deriva principalment dels debats substanciats en el Parlament de Catalunya. L'objecte d'aquest article és oferir una aproximació succincta al tractament d'aquestes matèries en la cambra d'ençà de la recuperació de les llibertats i la democràcia. Concretament, s'examina l'activitat parlamentària en la matèria – mocions, interpellacions, preguntes, resolucions, declaracions institucionals i lleis – entre la primera i la desena legislatures. En particular,

La Pietat, de Ferran Ventura, ubicada al jardí de la biblioteca del Parlament de Catalunya. Foto: DGRIP

democràcia i l'autogovern de Catalunya. 2. La Generalitat ha de vetllar perquè la memòria històrica es converteixi en símbol permanent de la tolerància, de la dignitat dels valors democràtics, del rebuig dels totalitarismes i del reconeixement de totes les persones que han patit persecució a causa de llurs opcions personals, ideològiques o de consciència.”

d'ençà de la sisena, que marca un tomb qualitatiu quant al nombre i la varietat d'iniciatives sobre memòria. L'objectiu de fons rau a assenyalar-ne els temes més recurrents i identificar quines mancances polítiques expressen aquests debats, per aportar elements d'anàlisi crítica i observacions sobre l'eventual revisió

del marc normatiu vigent a Catalunya en matèria de polítiques de memòria. Igualment, l'article destaca en especial les darreres mocions que han instat el Govern a aprofundir en el desplegament d'aquestes polítiques.

2. Les cinc primeres legislatures: encarar el passat per construir la democràcia

Durant la Transició, l'esclariment dels crims del franquisme i la depuració de responsabilitats penals i polítiques que se n'haurien hagut de derivar resulten excloses de l'agenda política. La Llei 1/1977, d'1 de gener, per a la reforma política; les eleccions generals de 15 de juny de 1977; la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia, i la Constitució de 1978, configuren un règim de monarquia parlamentària on l'oblit del passat esdevé peça fundacional, en anys en què se segueixen vulnerant els drets humans.³ Aquest silenci institucional, la manca de cap comissió de la veritat per escatir fets i autories, és el substrat d'un relat públic que equipara simètricament els vencedors amb els vençuts de la Guerra Civil. Els líders polítics i la premsa alimenten entre l'opinió pública una reconciliació que implica impunitat. No es reten comptes pels crims del franquisme.

L'establiment del sistema institucional fixat per la Constitució de 1978 no inclou com a prioritats l'atenció als drets dels represaliats pel franquisme ni la reconstrucció rigorosa dels fets d'aquella dictadura i del cop militar i la guerra civil precedents. La democràcia espanyola, amb greus limitacions, dona pas a pensions i a indemnitzacions per a les víctimes, però no esclareix fets ni responsabilitats de destacades personalitats polítiques de la Transició. Al llarg dels anys, noves aportacions historiogràfiques, l'impuls de les entitats per la memòria i el gir polític de 2004 propicien l'aprovació de la Llei 52/2007, de 26 de desembre, per la qual es reconeixen i s'amplien drets i s'estableixen mesures a favor dels qui van patir persecució o violència durant la Guerra Civil i la dictadura. Aquesta norma és un avenç

³ Per a una explicació de la violència política durant la transició, vegeu Sánchez Soler, M. (2010): *La Transición Sangrienta. Una historia violenta del proceso democrático en España* (1975-1983). Península. Barcelona.

en àmbits concrets (ajuts econòmics, retirada de simbologia franquista, accés a arxius, etc.), però té mancances substancials, com la no declaració de nul·litat de ple dret dels consells de guerra que van patir Lluís Companys, Miguel Hernández o Joan Peiró, entre milers de persones. Tant és així que els poders de l'Estat espanyol encara no han condemnat el franquisme, a diferència del que acordà unànimement el Consell d'Europa el 17 de març de 2006. També cal reportar que l'intent fracassat d'investigar judicialment els crims d'aquell període històric⁴ ha conduït al procés que instrueix la judicatura argentina pels mateixos fets,⁵ i que les visites a Espanya del Grup de Treball de Nacions Unides sobre Desaparicions Forçades o Involuntàries i del Relator Especial de Nacions Unides sobre la promoció de la veritat, la justícia, la reparació i les garanties de no repetició, palesen que l'Estat incompleix principis de justícia universal i transicional.⁶

Durant la Transició, l'esclariment dels crims del franquisme i la depuració de responsabilitats penals i polítiques que se n'haurien hagut de derivar resulten excloses de l'agenda política

El restabliment de la Generalitat, l'organització d'Espanya com a Estat autonòmic, l'Estatut d'autonomia de 1979 i les eleccions al Parlament de 20 de març de 1980 permeten recuperar un sistema democràtic de llibertats i d'autogovern per a Catalunya. En aquest context escau examinar el pes dels temes de memòria en els debats parlamentaris i les políti-

⁴ Vegeu la Sentència del Tribunal Suprem núm. 101/2012, de 27 de febrer de 2012, sobre els "judicis de la veritat", juntament amb les interlocutòries i les resolucions precedents, i Digón, R. i Dueñas, O. (2013): "La responsabilidad del Estado ante las víctimas del franquismo y el papel del poder judicial." *Mientras Tanto-e*, 109.

⁵ Vegeu la Interlocutòria del Jutjat Criminal i Correccional Federal 1 –Buenos Aires– CFP 4591/2010, de 18 de setembre de 2013, sobre la querrela criminal contra els crims del franquisme, així com les actuacions subsegüents.

⁶ Informe del Grup de Treball de Nacions Unides sobre les Desaparicions Forçades o Involuntàries, de 2 de juliol de 2014, i Informe del Relator Especial de Nacions Unides sobre la promoció de la veritat, la justícia, la reparació i les garanties de no repetició, de 22 de juliol de 2014.

ques resultants. La història del país, tan castigat per la repressió franquista,⁷ feia preveure que se'n discutiria molt com a part del procés de recuperació de les institucions, la llengua i la cultura catalanes. El cert, però, és que el repàs documental de l'activitat parlamentària de les primeres legislatures mostra una presència intermitent d'iniciatives sobre memòria, que s'incrementa progressivament.

2.1. Commemoracions, homenatges i revisió jurídica dels consells de guerra

Durant els primers anys, s'adopten diverses resolucions i declaracions institucionals de caire commemoratiu, en record de notables personalitats històriques.⁸ Pel que fa a les peticions de revisió jurídica dels consells de guerra i dels diferents processos sancionadors del franquisme, il·legítics i mancats de garanties processals, és significatiu el nombre d'iniciatives referents als processos contra Lluís

Companys i Jover, l'únic president democràtic d'un país europeu afusellat pel feixisme, l'octubre de 1940. Que encara no s'hagi declarat la nul·litat de ple dret del consell de guerra que el condemnà a mort, ni, per tant, la seva expulsió de l'ordenament jurídic, explica la continuïtat de les iniciatives parlamentàries adreçades a aquest objectiu. Durant els anys vuitanta, observem diverses propostes orientades a assolir l'anul·lació dels processos contra Companys i restituir-ne la memòria, com ara: una proposta de proposició de llei per presentar davant la Mesa del Congrés dels Diputats sobre la revisió de la Sentència del Consell de Guerra Sumaríssim seguit el 1940 contra Lluís Companys i Jover, president de la Generalitat de Catalunya (DSPC-P, 23, 27.03.85); la Resolució 168/III, sobre l'accés públic al sumari del Consell de Guerra seguit contra el president Lluís Companys (250-00298/03); la Proposició no de llei sobre la revisió de la Sentència del consell de guerra sumaríssim (DSPC-C, 125, 20.03.90), i la Resolució 425/V, sobre l'accés públic al sumari del consell de guerra sumaríssim (250-01046/05). En l'àmbit estrictament commemoratiu i d'homenatge, cal esmentar la Resolució 79/III, sobre la commemoració del cinquantenari de l'afusellament del president (250-00091/03) i la Resolució 140/III, sobre el cinquantenari de l'afusellament i sobre la reivindicació definitiva d'aquest i de totes les víctimes innocents de la Guerra Civil (250-00233/03). Tanmateix, la plena reparació jurídica, moral i política de la memòria de Companys i de la resta de polítics republicans i ciutadans anònims represaliats pel franquisme segueix essent una assignatura pendent que la Llei 52/2007, de 26 de desembre, no ha resolt. Per això, en legislatures més recents s'han aprovat noves resolucions parlamentàries –com la Resolució 301/VIII, sobre l'orientació política general del Govern (255-00002/08)– i el Govern català ha adoptat acords per impulsar l'anul·lació dels processos contra Companys, tot i no haver-ho assolit encara.⁹

⁷ Vegeu, a tall d'exemple, entre més referències historiogràfiques, Benet, J. (1995): *L'intent franquista de genocidi cultural de Catalunya*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Reeditat pel Govern de la Generalitat el 2009 a petició del Parlament de Catalunya (tram. 250-00956/08). Val a dir que Benet, com a diputat no adscrit, formulà en la 1a legislatura una pregunta al Consell Executiu sobre els danys causats a la llengua i la cultura catalanes (I1407).

⁸ Entre les iniciatives adreçades a commemorar i/o resoldre qüestions corresponents a personalitats històriques destaquen: la Resolució 124/I, sobre el cinquantenari de la mort de Francesc Macià (I08125) –proposició no de llei del Grup parlamentari d'ERC–; la Declaració institucional de recordança del 48è aniversari de la constitució del Parlament i de l'l. Sr. Josep M. Pobleu (DSPC-P, 25, 03/12/80); la pregunta al Consell Executiu sobre la recuperació, la preservació i l'ordenació de la documentació del President Macià (II11734), del grup d'ERC; la Resolució 85/IV, d'homenatge a la memòria d'Andreu Nin (250-00284/04) –Proposició no de llei del Grup Socialista–; la Resolució 42/IV, sobre la informació relativa a Andreu Nin continguda en els arxius de Rússia (250-00098/04) –Proposició no de llei del grup d'ERC–; la Resolució 86/IV, sobre la localització i la sepultura definitiva de les despulles d'Andreu Nin (250-0251/04) –Proposició no de llei del grup d'ERC–; la Resolució 50/IV, sobre la commemoració del 50è aniversari de la mort a l'exili del cardenal Francesc Vidal i Barraquer (250-00210/04) –Proposició no de llei del grup d'ERC–; la Resolució 929/V, sobre la commemoració del cinquantè aniversari de la mort d'Antoni Rovira i Virgili (250-02046/05) –Proposició no de llei del grup de CiU–, o la Declaració Institucional de commemoració del 20è aniversari de la mort de Josep Pallach (401-00019/05).

⁹ Per a una explicació detallada d'aquestes mesures, vegeu: Digón, R. (2015): "Els processos contra Lluís Companys i Jover a la immediata postguerra", a *Lluís Companys: Vida, Reivindicació i Memòria d'un President*. Memorial Democràtic. Barcelona.

Juntament amb les resolucions per a la revisió jurídica del cas Companys i la Resolució 934/V, sobre la revisió del judici a Salvador Puig Antich (250-02033/05), l'activitat parlamentària desenvolupada entre 1980 i 2000 sobre temes de memòria democràtica integra tot un ventall de preguntes, mocions, resolucions i declaracions institucionals sobre assumptes diversos. Així, entre una inicial Resolució 68/I, sobre la igualtat jurídica de tots els combatents en la Guerra Civil espanyola (I04497), i la Resolució 66/III, sobre l'Homenatge Nacional a la Catalunya de l'Exili (250-00081/03), sobresurt la Resolució 218/IV, sobre el reconeixement públic de l'Amical Mauthausen (250-01020/04). També es debat en el Parlament, com a controvèrsia, l'atenció mediàtica i el suport institucional al reconeixement per a les Brigades Internacionals: pregunta del Grup Socialista al director general de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió sobre la informació emesa per TV3 de la inauguració a Barcelona d'un monument a les Brigades Internacionals (III 02741), i sengles preguntes al Consell Executiu, del grup d'IC-EV i del Grup Mixt,

David i Goliat, de Roy Shifrin, escultura d'homenatge a les Brigades Internacionals. Foto: DGRIP

respectivament, sobre per què no considera socialment prioritària la commemoració de la presència a Catalunya dels brigadistes internacionals en el 60è aniversari del començament de la Guerra de 1936-1939 (314-02479/05), i

sobre els motius d'haver denegat la petició de diverses associacions en l'organització de l'homenatge a les Brigades Internacionals (314-02536/05). Destaca també la Proposició no de llei sobre el reconeixement per les institucions italianes de la seva participació en els bombardejos massius sobre la ciutat de Barcelona durant la Guerra Civil espanyola (250-01955/05). Nogensmenys, cal esmentar la Moció 52/I, sobre l'existència de projectils a conseqüència de la Batalla de l'Ebre, i, com a precedents d'un tema que serà objecte de debat en anys posteriors, la Resolució 127/IV, sobre la retirada de les monedes franquistes de curs legal (250-00538/04); la Resolució 170/IV, sobre la supressió de l'escut franquista de la façana de l'Institut de Batxillerat Salvador Vilaseca, a Reus (250-00726/04); i, més àmpliament, la Resolució 568/V, sobre la desaparició de la simbologia franquista (250-01063/05).

La plena reparació jurídica, moral i política de la memòria de Companys i de la resta de polítics republicans i ciutadans anònims represaliats pel franquisme segueix essent una assignatura pendent

2.2. La devolució del patrimoni documental

Amb tot, cal ressaltar dues temàtiques especialment recurrents en aquests anys. La primera és l'exigència de retorn dels patrimonis confiscats a organitzacions polítiques, sindicals i cooperatives i la recuperació de material documental requisat a Catalunya –arxius de la Generalitat– a conseqüència de la Guerra Civil. En aquest terreny, l'activitat parlamentària és abundant: Moció 52/I, sobre el retorn del patrimoni cooperatiu; Interpel·lació del PSUC (I2301); les interpel·lacions del mateix partit sobre la distribució del patrimoni sindical (I6367) i la recuperació dels arxius catalans que encara són fora de Catalunya (I6510); la Resolució 23/II, sobre el retorn del patrimoni confiscat a les organitzacions i les entitats polítiques, sindicals, cíviques i culturals l'any 1939 (II 2179); la Resolució 30/II, sobre la recuperació del patrimoni cooperatiu confiscat el 1939 (II 2148); la Resolució 95/II, per la qual s'acorda de presentar a la Mesa del Congrés

dels Diputats la Proposició de Llei de devolució de patrimonis confiscats a conseqüència de la Guerra Civil (II 7281); la Resolució 73/III, sobre la recuperació del material documental requisat a Catalunya com a conseqüència de la Guerra Civil (250-00088/03); la pregunta del grup d'ERC al president de la Generalitat sobre l'estat actual de la negociació amb el Govern de l'Estat pel que fa al retorn dels arxius de la Generalitat (IV 27122), i la pregunta del Grup Mixt al president de la Generalitat sobre el retorn a Catalunya de la documentació catalana dipositada a l'Arxiu Històric de Salamanca (317-00476/05).

La devolució de patrimoni d'organitzacions polítiques o sindicals fou assolida en virtut de disposicions estatals com la Llei 43/1998, de 15 de desembre, de restitució o compensació als partits polítics de béns i drets confiscats en aplicació de la normativa sobre responsabilitats polítiques de 1936-1939, o el Reial decret llei 13/2005, de 28 d'octubre, pel qual es modifica la Llei 4/1986, de 8 de gener, de cessió de béns del patrimoni sindical acumulat, que contrasta amb els milers de famílies que perden els seus diners a mans de les autoritats franquistes i mai no els van recuperar, tal com palesa la recent proposta parlamentària del Grup Socialista per tal que se'ls reconegui el dret al rescabament.¹⁰ Pel que fa al retorn dels anomenats "papers de Salamanca", reclamació encapçalada des de la societat civil per la Comissió de la Dignitat a partir de 2002, finalment, en sengles lliuraments de 2006 i 2014, se n'ha pogut recuperar el gruix principal, després d'anys de gestions amb el Ministeri de Cultura, de pronunciaments judicials, i de l'aprovació de la Llei 21/2005, de 17 de novembre, de restitució a la Generalitat de Catalunya dels documents confiscats amb motiu de la Guerra Civil custodiats per l'Arxiu General de la Guerra Civil espanyola i de creació del Centre Documental de la Memòria Històrica (BOE 276 -18/11/2016), per bé que l'abast del retorn d'aquests documents, corresponents a ciutadans, entitats i institucions catalanes, encara és discutit entre administra-

cions i grups memorialistes¹¹.

2.3. El reconeixement als expresos polítics

La segona temàtica destacada rau en les iniciatives per a la reparació jurídica, moral i econòmica de persones represaliades durant la Guerra Civil i el franquisme, com ara les retribucions a exfuncionaris de la Generalitat republicana (Moció 54/I) i, amb insistència durant les dues primeres legislatures, les mesures en favor dels expresos polítics. Aquest àmbit concret va suscitar la Resolució 94/I, sobre els drets dels expresos polítics (I06298), a més d'un reguitzell de preguntes parlamentàries al Consell Executiu: pregunta sobre la situació dels expresos polítics a Catalunya (I04881); pregunta sobre la regulació de les pensions i els drets inherents a la Seguretat Social per als expresos polítics (II13174); pregunta sobre els soldats republicans que foren presoners de guerra (II12899), etc. Durant la cinquena legislatura¹² s'aprova la Resolució 846/V, sobre l'elaboració d'un projecte de Llei que reguli les indemnitzacions de les persones incloses en els supòsits determinats per la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia, i excloses de la disposició addicional divuitena¹³ dels

¹¹ El 4 de juliol de 2016, el Departament de Cultura va lliurar 30 fons documentals i 47 grups de documents a 50 propietaris dels "Papers de Salamanca". Amb aquest lliurament, la Generalitat ja ha restituit, a les persones i entitats que van patir confiscacions, el 95,6% del total d'arxius i documents retornats pel Ministeri de Cultura entre el 2008 i 2014.

¹² Vegeu les dades i les dates de les diferents legislatures del Parlament de Catalunya:

<http://www.parlament.cat/web/composicio/legislatures-antérieurs/index.html>

¹³ L'apartat U de la disposició addicional divuitena de la Llei 4/1990, de 29 de juny, de pressupostos generals de l'Estat per a 1990, en la redacció conforme a l'article 7.1 de la Llei 52/2007, de 26 de desembre, estableix que: "Els que acreditin haver sofert privació de llibertat en establiments penitenciaris o a batallons disciplinaris, en qualsevol de les seves modalitats, durant tres o més anys, com a conseqüència dels supòsits fixats en la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, i tinguessin acomplerta l'edat de seixanta anys el 31 de desembre de 1990, tindran dret a percebre per un sol cop una indemnització d'acord amb l'escala següent: tres o més anys de presó: 6.010,12 €. Per cada tres anys complets addicionals: 1.202,02". En la redacció original el precepte establia: "Aquells que hagin patit privació de llibertat en establiments penitenciaris durant tres o més anys, com a conseqüència dels supòsits fixats en la Llei 46/1977, de 15

¹⁰ Proposta per presentar a la Mesa del Congrés dels Diputats la Proposició de Llei de modificació de la Llei de l'Estat 52/2007, de 26 de desembre (270-00002/11).

pressupostos generals de l'Estat dels anys 1990 i 1992 (250-01713/05). Existia, per tant, la voluntat política d'ampliar els ajuts econòmics per als expresos polítics, com també mostren diferents preguntes al Consell Executiu que hi tenen relació: sobre la situació actual dels catalans i les catalanes empresonats a causa de llur lluita contra el règim polític franquista (314-03359/05); sobre els centres penitenciaris que conserven en els seus arxius fitxes d'expresos o expreses per activitats polítiques contra la dictadura (314-08832/05); sobre si és cert que el centre penitenciar de dones de Barcelona substitueix les fitxes de les dones que fa més de vint anys van ser condemnades per activitats polítiques contra la dictadura (314-08833/05); sobre el nombre de catalans que es van acollir a la disposició addicional divuitena de la Llei 4/1990, de pressupostos generals de l'Estat; sobre indemnitzacions als represaliats pel franquisme (314-10904/05), i sobre el nombre d'indemnitzacions denegades als represaliats del franquisme en compliment de la disposició addicional divuitena de la Llei 14/1990 (314-10905/05).

La intenció d'ampliar la cobertura de les indemnitzacions a persones residents a Catalunya que havien patit privació de llibertat per motius polítics i mancaven d'algun dels requisits establerts per la normativa estatal va motivar que el Govern de la Generalitat, d'acord amb la voluntat de diferents grups polítics del Parlament, decidís aprovar el Decret 288/2000, de 31 d'agost, pel qual s'estableixen els requisits per regular les indemnitzacions de les persones incloses en els supòsits previstos a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia, i excloses dels beneficis de la disposició addicional divuitena dels pressupostos generals de l'Estat per als anys 1990 i 1992

d'octubre, i tinguin acomplerta l'edat de seixanta-cinc anys el 31 de desembre de 1990, tenen dret a percebre per un sol cop una indemnització d'acord amb l'escala següent: Tres o més anys de presó...1.000.000 pessetes. Per cada tres anys complets addicionals...200.000 pessetes." El caràcter restrictiu de les indemnitzacions que fixa aquesta disposició, per raons d'edat dels afectats i pel temps de privació de llibertat exigida per ser-ne beneficiari o beneficiària, explica que a Catalunya i a altres comunitats s'hagin concedit ajuts per a col·lectius d'expresos d'altres generacions i per a períodes més breus d'empresonament.

(DOGC 3221 – 7/09/2000). Aquesta norma representa un dels fruits més tangibles de les iniciatives parlamentàries sobre memòria entre 1980 i 2000. Tant és així que enceta una política pública d'indemnitzacions per a persones que haguessin estat privades de llibertat per motius polítics, que tinguessin 65 anys d'edat el 31 de desembre de 2000, veïnatge civil català, i que no haguessin rebut ajuts d'altres administracions pel mateix concepte. D'acord amb l'article 3 del Decret, la quantitat a percebre, amb un màxim de 6.000 €, és de 901,52 € fins a sis mesos d'empresonament, amb 168 € més per mes addicional. La política d'ajuts que el Decret esmentat inaugura ha propiciat des de l'any 2000 fins a l'actualitat la tramitació de 38.660 expedients de petició d'indemnitzacions a expresos, dels quals l'Administració ha concedit les 21.757 sol·licituds que complien els requisits fixats pel Decret, amb un import mitjà de 2.333,66 €. L'any 2002 s'aprova un altre decret que amplia el col·lectiu de beneficiaris d'aquests ajuts, com veurem seguidament. Tota aquesta línia d'ajuts, encara en funcionament, constitueix una de les expressions més clares de les polítiques públiques de memòria democràtica a Catalunya.¹⁴

3. La sisena legislatura: persistència i ampliació temàtica (persones desaparegudes i fosses comunes)

El repàs de l'activitat parlamentària entre el 5 de novembre de 1999 i el 23 de setembre de 2003, temps de la sisena legislatura, mostra que hi ha grups parlamentaris que insisteixen en els temes esmentats. Aquesta legislatura fa possible l'aprovació de tres lleis vinculades a la memòria democràtica del país: la Llei 25/2002, de 25 de novembre, de mesures de suport al retorn dels catalans emigrats i llurs descendents (202-00133/06); la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents (200-00023/06), i la Llei 16/2001, de 29 de novembre, d'ampliació dels terminis de resolució del procediment i de presentació de sol·licituds

¹⁴ Vegeu: Diversos Autors (2009): *Expresos polítics. Memòria dels ajuts concedits pel Govern català*. Memorial Democràtic. Barcelona.

d'ajuts concedits pel Decret 288/2000, de 31 d'agost (200-00047/06). Aquesta Llei palesa que els ajuts econòmics a expresos polítics segueixen essent objecte de debat. També ho demostren la Resolució 631/VI, sobre la compensació econòmica de tots els presos polítics del franquisme menors de 65 anys (250-01204/06) i la Declaració institucional en homenatge als expresos polítics (401-00036/06), així com també nombroses preguntes al Consell Executiu: sobre el compliment de la Resolució 846/V, sobre l'elaboració d'un projecte de llei (314-00560/06), del grup parlamentari d'ERC; sobre el reconeixement dels catalans que no gaudeixen de veïnatge civil català [i que patiren privació de llibertat per motius polítics], del Grup Parlamentari Popular (314-04156/06), o bé sobre el pagament de les indemnitzacions de les persones que van ésser preses durant el franquisme (314-08588/06).

65 anys el 31 de desembre de 2000 que van patir privació de llibertat i que es troben incloses en els supòsits previstos a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia (DOGC 3777 – 9/12/2002). L'extensió implica al llarg dels anys, com a política pública, la tramitació de 812 expedients d'indemnització regulats per aquest Decret, dels quals se n'han concedit 688, amb una mitjana de 2.334,20 € per expedient concedit. Les línies d'ajut regulades per aquest Decret i pel Decret 288/2000, de 31 d'agost, segueixen en funcionament.

La sisena legislatura fa possible l'aprovació de tres lleis vinculades a la memòria democràtica del país: de mesures de suport al retorn dels catalans emigrats i llurs descendents, d'arxius i documents, i d'ajuts econòmics a expresos polítics

Expedients judicials de l'Arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercer de Barcelona. Foto: DGRIP

No endebades, durant aquesta legislatura el Govern amplia els supòsits d'indemnització mitjançant el Decret 330/2002, de 3 de desembre, pel qual es regulen les compensacions econòmiques de les persones menors de

Igualment, la legislatura mostra la continuïtat de més debats pendents, com ara la nul·litat dels processos contra Companys. La cambra s'hi pronuncia de nou críticament, mitjançant la Resolució 1205/VI, sobre la rehabilitació

jurídica i històrica del president de la Generalitat Lluís Companys (250-00946/06); la Resolució 195/VI, sobre el seixantè aniversari del lliurament del president Lluís Companys a la policia franquista al pont d'Hendaia i del seu afusellament a Montjuïc (250-00442/06), i la Resolució 497/VI, sobre la documentació militar generada a Catalunya, especialment la relativa al procés de Lluís Companys (250-00943). En relació amb qüestions d'accés i recuperació documental, cal esmentar la Resolució 1365/VI, sobre la recopilació i la compilació de la documentació i la memòria biogràfica de Josep Maria Espanya i Sirat (250-02419/06); la Resolució 498/VI, sobre l'accés a la documentació judicial dels tribunals militars per mitjà d'arxius públics (250-000944/06); la Resolució 1890/06, sobre la devolució del fons documental de l'Arxiu de la Guerra Civil de Salamanca (250-03046/06), com a tema de molt lenta solució, i la Resolució 1031/VI, sobre els tràmits necessaris davant el Govern de l'Estat perquè la Comissió Obrera Nacional de Catalunya (CONC) pugui disposar d'una còpia dels documents dipositats en els arxius dels antics governs civils que fan referència a les Comissions Obreres. Pel que fa a la revisió jurídica de processos contra altres represaliats del franquisme, cal destacar la Resolució 912/VI, sobre la revisió del procés a Salvador Puig i Antich (250-01464/06); la pregunta del Grup Socialista sobre la revisió del procés judicial que va portar a l'execució de Salvador Puig i Antich (314-01333/06), i la Resolució 1830/VI, sobre la revisió del procés a Joaquim Delgado i a Francisco Granado i la restitució de llur dignitat (250-03302/06).

Juntament amb els temes esmentats, el Parlament es fa ressò de qüestions que en anys subsegüents esdevenen pilars de les polítiques de memòria al país, mitjançant resolucions i mocions condemnatòries del franquisme; reconeixement, homenatge, reparació i mesures de suport per als represaliats; retirada de simbologia feixista; espais de memòria, etc. Així, a tall de mostra de l'abundant activitat que registra la cambra en aquests anys, escau citar, com a referències de posicionament global: la Resolució 748/VI, sobre la condemna moral de les injustícies comeses durant el franquisme (250-001196/06); la Resolució

359/VI, sobre la recuperació de la memòria històrica de la repressió franquista (250-00769/06); la proposició no de llei sobre la creació d'una comissió de la veritat que investigui les injustícies produïdes durant la Guerra Civil espanyola del 1936-1939 i el període franquista (250-02863/06), iniciativa decaiguda per finiment de la legislatura però que incideix sobre una mancança greu de la democràcia espanyola, o la Resolució 656/VI, sobre el reconeixement dels lluitadors antifeixistes (250-01222/06). En termes més concrets, s'ha d'assenyalar la Moció 160/VI, sobre les mesures de reparació a les víctimes del franquisme (302-00230/06); la Interpel·lació del grup d'ERC al Consell Executiu sobre el seu capteniment en matèria de reparació a les víctimes del franquisme (300-00923/06); la Resolució 1780/VI, sobre l'homenatge als presoners del camp de concentració de Mauthausen (250-031114/06); la Resolució 269/VI, sobre les ajudes de la fundació alemanya Record, Responsabilitat i Futur a les víctimes del nazisme (250-00592/06); la Resolució 657/VI, sobre les persones i els col·lectius que van ser perseguits i van patir represàlies per defensar les llibertats polítiques i de pensament (250-01166/06), i la Resolució 655/VI, sobre la informació a les persones i les famílies que tracten de conèixer la seva identitat biològica real, perduda en l'etapa de la Guerra Civil espanyola i el període del franquisme (250-01167/06).

Quant a retirada de simbologia feixista, la Resolució 931/VI, sobre la retirada de totes les plaques amb l'emblema de la Falange dels habitatges de promoció pública (250-01334/06), al·ludeix a una problemàtica encara no plenament resolta pel Govern català, tot i el temps transcorregut des de la Llei 52/2007, de 26 de desembre, de memòria històrica, l'article 15 de la qual obliga les administracions públiques a retirar símbols d'aquest caire. En matèria d'espais de memòria i museus, àrea important de treball per a la Generalitat en anys posteriors, són rellevants la Resolució 681/VI, sobre l'elaboració d'un estudi de l'Estat en què es troben els refugis utilitzats durant la Guerra Civil espanyola (250-00852/06); la Resolució 467/VI, sobre els espais històrics de la Batalla de l'Ebre (250-01079/06), i la Resolució 1889/VI, sobre la

creació d'un museu de la memòria de la Guerra Civil i de la repressió franquista (250-02964/06).

Tanmateix, tot i la importància de tots els temes esmentats, aquesta legislatura, tomb remarcable per a l'interès en les polítiques de memòria, és clau perquè situa el focus d'atenció política en la problemàtica de les persones desaparegudes i les fosses de la Guerra Civil i el franquisme. Així, mitjançant l'Acord de Govern de 8 de gener de 2003, es crea la Comissió Interdepartamental sobre Localització de Fosses de Persones Desaparegudes durant la Guerra Civil i el Franquisme, i el Parlament aprova la Moció 217/VI, precedent directe de la normativa catalana sobre desapareguts i fosses comunes.

D'acord amb la Moció 217/VI, sobre la recuperació de la memòria històrica, especialment pel que fa al reconeixement de les persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la postguerra (302-00323/06), el Parlament de Catalunya insta el Govern a:

a) Impulsar, en el termini de tres mesos, la creació d'un consorci o ens similar amb la participació de l'Administració de la Generalitat i dels ens locals que ho desitgin, amb els objectius següents:

Primer. Culminar el mapa de tots els llocs on hi ha fosses comunes a Catalunya, incloent-hi el treball de camp corresponent.

Segon. Elaborar una base de dades o un cens de les persones desaparegudes a Catalunya durant la Guerra Civil i la postguerra immediata que puguin estar enterrades de manera irregular o en fosses comunes, tenint en compte les peticions i les dades d'identificació facilitades pels familiars.

Tercer. Preveure els mitjans materials i personals necessaris –unitats administratives i grups de recerca integrats per arqueòlegs, antropòlegs, metges forenses, excavadors i personal auxiliar– per rescatar i classificar les restes humanes.

Quart. Tenint en compte els resultats dels informes tècnics i les peticions que es presentin, dur a terme els treballs de recuperació per mitjà de l'exhumació de les restes humanes de

les fosses comunes, començant amb una prova pilot.

Cinquè. Dignificar les fosses comunes localitzades erigint-hi un monòlit amb la corresponent placa explicativa perquè les noves generacions puguin mantenir viva una part de la seva memòria.

b) Elaborar, en el termini de dos mesos, per mitjà de l'Institut de Medicina Legal de Catalunya, un informe sobre les proves més eficaces i fiables per a la identificació dels cadàvers, especialment sobre la viabilitat de les proves d'ADN com a mitjà d'identificació genètica de les persones enterrades en fosses comunes.

c) Oferir al Govern de l'Estat la possibilitat de participar en el consorci de nova creació o, en cas contrari, convidar-lo a subvenir part de les despeses que es generin.

Foto: DGRIP

En conseqüència, la Moció 217/VI insta el Govern a encetar actuacions precises. El redactat estableix amb claredat els eixos de l'acció de la Generalitat quant a desapareguts i fosses: creació d'un mapa d'estricta localització geogràfica de les fosses del territori i d'un cens de persones desaparegudes, com a eines principals; previsió de la dotació d'equips professionals interdisciplinaris per recuperar i identificar restes humanes; atenció de les peticions ciutadanes per dur a terme exhumacions de restes, a partir d'una prova pilot, que es du a terme a Puigvístós (Osona) el 2004; estudi sobre la viabilitat de la identificació genètica de restes de persones enterrades, i dignificació de fosses com a espais de memòria. Tot plegat, un ampli programa de mesures que conformen el nucli de la futura normativa de fosses, aprovada en les legislatures subse-

güents; un bloc de mesures que esdevenen l'autèntic full de ruta per als governs de la Generalitat en matèria de persones desaparegudes i fosses.

Per tant, sobre la base del Decret 288/2000, de 31 d'agost, i del Decret 330/2002, de 3 de desembre, que regulen les indemnitzacions als expresos polítics, i de la Moció 217/VI, que estableix els fonaments de les actuacions sobre desapareguts i fosses, arrenquen efectivament les polítiques públiques de memòria democràtica com a acció de govern. Els primers anys 2000 marquen l'inici d'uns serveis d'atenció ciutadana amb els que la Generalitat, des de diversos departaments, gestiona expedients d'ajuts econòmics a expresos polítics del franquisme; assessora persones i entitats sobre polítiques de memòria, i desenvolupa per primer cop, a petició dels familiars afectats, una cerca sistemàtica de dades de persones desaparegudes durant la Guerra Civil i el franquisme, tot vertebrant com a registre oficial les bases de dades del Cens de persones desaparegudes. Alhora, la Generalitat assumeix l'estudi històric i el recompte exhaustiu

de les fosses del territori per alimentar el futur mapa de fosses.

4. Estatut i polítiques de memòria: la Llei 13/2007, de 31 d'octubre, i la Llei 10/2009, de 30 de juny

Progressivament, el nucli fonamental de les polítiques de memòria a Catalunya es consolida i resulta reforçat amb més dimensions, com ara el desplegament de mesures de senyalització d'indrets emblemàtics de memòria, incloent-hi les fosses dignificades. També s'impulsa un ampli conjunt de jornades, exposicions i nombroses publicacions en memòria de totes les víctimes de la Guerra Civil i el franquisme. Especialment, d'ençà de l'Acord de Govern de 16 de gener de 2007, pel qual s'aprova la creació del Memorial Democràtic.

La setena legislatura, a més, és el temps de l'aprovació parlamentària de l'Estatut d'autonomia de Catalunya, en la seva versió genuïna. La norma institucional bàsica del país reconeix el dret a la memòria històrica com a principi regulador de l'actuació dels poders

Dia de l'aprovació de la "Llei de fosses". Foto: Parlament de Catalunya

públics.¹⁵ D'aquí es desprèn, durant la vuitena legislatura, l'aprovació de dues lleis cabdals. Es tracta de la Llei 13/2007, de 31 d'octubre, del Memorial Democràtic (DOGC 5006 – 12/11/2007), i la Llei 10/2009, de 30 de juny, sobre la localització i la identificació de les persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista, i la dignificació de les fosses comunes (DOGC 5417 – 9/07/2009). Són els anys en què les polítiques de memòria, implícites en els objectius d'aprofundiment democràtic que recull el Pacte del Tinell, entren definitivament en l'agenda política, a redós dels debats parlamentaris i les compareixences per a la tramitació d'aquestes lleis, i d'un ventall de resolucions de significació simbòlica i pronunciaments solemnes.

Progressivament, el nucli fonamental de les polítiques de memòria a Catalunya es consolida i resulta reforçat amb més dimensions, com ara el desplegament de mesures de senyalització d'indrets emblemàtics de memòria, incloent-hi les fosses dignificades

Entre el 5 de novembre de 2003 i el 8 de setembre de 2006, temps de la setena legislatura, la cambra aprova un reguitzell de resolucions per a la recuperació i la conservació de documents, l'anul·lació de les causes del franquisme, el reconeixement dels represaliats per orientació sexual, la reivindicació d'esdeveniments històrics, la conservació i la recuperació de monuments, i l'homenatge a tots aquells que han defensat la llengua i la cultura catalanes: la Resolució 89/VII, sobre l'actuació davant el Govern de l'Estat per a la conservació dels expedients i els sumaris instruïts contra els represaliats de la Guerra de 1936-1939 i la postguerra conseqüent, i el lliure accés a aquells, i sobre la declaració de nul·litat de les causes corresponents (250-00115/07); i la Resolució 91/VII, sobre el retorn de la documentació espoliada pel règim franquista i dipositada actualment a l'Arxiu General de la Guerra Civil espanyola, a Salamanca (250-00088/07); la Resolució 191/VII, sobre el re-

coneixement de les víctimes de la Llei 16/1970, de perillositat i rehabilitació social, per raó de l'orientació sexual (250-00374/07); la Resolució 358/VII, sobre la recuperació de la memòria històrica de l'Olimpíada Popular del 1936, a Barcelona, i la commemoració del seu 70è aniversari (250-00912/07); pel que fa a la memòria històrica sobre fets previs a la II República, la Resolució 151/VII, sobre la preservació del monument dels Fets de Prats de Molló (250-00202/07), i la Resolució 291/VII, sobre la recuperació del monument de les Quatre Columnes, de Puig i Cadafalch (250-00702/07). Com a exponent remarcable de rebuig al franquisme, es compta la Resolució 370/VII, de suport al model lingüístic vigent a Catalunya i de solidaritat amb totes les persones que van patir la repressió franquista perquè defensaven la llengua i la cultura catalanes (250-01090/07). També cal esmentar, per la seva càrrega simbòlica, la Declaració Institucional amb motiu del 60è aniversari de l'alliberament del camp d'extermini d'Auschwitz (401-00011/07).

En la setena legislatura, amb l'aprovació de l'Estatut d'autonomia de Catalunya, es reconeix el dret a la memòria històrica com a principi regulador de l'actuació dels poders públics

Durant aquest període també es presenta una interpel·lació sobre la recuperació de la memòria històrica (300-00735/07) i preguntes al Consell Executiu i, per tant, debats parlamentaris sobre: la retirada de símbols feixistes que encara hi ha en la façana d'edificis d'habitatges de protecció oficial (310-00131/07); les actuacions en matèria d'arxius per salvaguardar el patrimoni documental de Catalunya (310-00546/07); la construcció d'un museu de l'exili a la Jonquera (314-03720/07); el protocol que se segueix per fer esclatar bombes de l'època de la Guerra Civil espanyola (314-05326/07); la catalogació històrica de les restes militars de la Guerra Civil espanyola a Catalunya (314-06011/07), i sobre el compliment de la Resolució 1975/VI, sobre mesures per facilitar la investigació relacionada amb les persones desaparegudes (314-06180/07). També es formulen a l'executiu, novament, preguntes referents al cas Com-

¹⁵ Vegeu l'article 54 –*Memòria Històrica*– de l'Estatut d'autonomia de Catalunya, citat en la primera pàgina d'aquest article.

panys: sobre l'estat del procés de rehabilitació del president Companys i d'altres víctimes, iniciat per la Comissió Interministerial per a l'Estudi de la Situació de les Víctimes de la Guerra Civil i del Franquisme (314-09978/07), i sobre el procediment de licitació per coeditar el projecte de coedició de la biografia i l'obra del president Lluís Companys (314-08070/07). Així mateix, cal reportar la pregunta formulada al director general de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió sobre per què TV3 no donà cap informació de la mort del dirigent comunista català Joan Serradell, ni de l'acte de comiat que va tenir lloc a Mataró el 2 de novembre de 2004 (315-00027/07).

La vuitena legislatura, entre el 17 de novembre de 2006 i el 5 d'octubre de 2010, dona pas a l'aprovació de les dues lleis fonamentals sobre polítiques de memòria democràtica a Catalunya: la Llei 13/2007, del 31 d'octubre, del Memorial Democràtic (200-00014/08), i la Llei 10/2009, de 30 de juny, sobre la localització i la identificació de persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista, i la dignificació de les fosses comunes (200-00037/08).¹⁶ Ambdues normes regulen, respectivament, "l'acció cívica de recuperació, commemoració i foment de la memòria democràtica",¹⁷ en el primer cas, i, en el segon, les accions per "procurar localitzar i, si escau, recuperar i identificar les persones desaparegudes en campanya, en captivitat o de manera forçada, durant la Guerra Civil i la dictadura franquista, el parador de les quals s'ignori".¹⁸ La regulació separada d'ambdós àmbits, commemoració/difusió i cerca de fos-

ses/desapareguts, contribueix que el desplegament de les dues lleis l'assumeixin diferents unitats de l'Administració. L'àmbit de desapareguts i fosses, amb els ajuts a expresos, recau successivament sobre diverses direccions generals, d'acord amb diverses disposicions anteriors i posteriors a la Llei 10/2009, de 30 de juny,¹⁹ mentre que el Memorial Democràtic, d'ençà del seu establiment efectiu, desenvolupa les tasques previstes en l'article 3 de la Llei que el crea, per bé que durant un temps (2009-2010) exerceix la representació pública del conjunt de polítiques de memòria democràtica a Catalunya. Altres comunitats, en canvi, han optat per regular les diverses dimensions de les polítiques de memòria mitjançant una sola llei.²⁰

L'aprovació de la Llei 13/2007, de 31 d'octubre, precedida d'un ventall ric de com-

¹⁶ Entremig d'ambdues lleis, s'aprova la Llei estatal 52/2007, de 26 de desembre, de memòria històrica, en un context polític favorable a les polítiques de memòria.

¹⁷ Article 2 –*Objecte i finalitat*– de la Llei 13/2007, de 31 d'octubre (DOGC 5006 – 12.11.2007).

¹⁸ Apartat 1 de l'article 2 –*Localització i identificació de les persones desaparegudes*– de la Llei 10/2009, de 30 de juny (DOGC 5417 – 9.7.2009). L'apartat 2 del mateix precepte puntualitza que: "Als efectes d'aquesta llei, s'entén per *desaparició forçada de persones* l'arrest, la detenció, el segrest o qualsevol altra forma de privació de llibertat de persones per part dels poders públics o d'organitzacions polítiques o sindicals o amb llur autorització, suport o aquiescència, seguit de la negativa a admetre aquesta privació de llibertat o a donar informació sobre el destí o el parador d'aquestes persones, amb la intenció de deixar-les fora de l'empara de la llei."

¹⁹ Arran dels decrets 288/2000, de 31 d'agost, i 330/2002, de 3 de desembre, d'indemnitzacions a expresos polítics, la Generalitat crea *de facto* el Punt d'Atenció als Expressos Polítics, adscrit a la Direcció General –després Secretaria– d'Afers Interdepartamentals (Presidència). En virtut de l'Acord de Govern de 8 de gener de 2003, que crea la Comissió Interdepartamental sobre la Localització de Fosses de Persones Desaparegudes, i de la Moció 217/VI, de 27 de març, s'estableix dins el Punt d'Atenció als Expressos Polítics, també de fet, la secció de Desapareguts i Fosses. El Decret 479/2006, de 5 de desembre, atribueix a la Direcció General de la Memòria Democràtica (Interior, Relacions Institucionals i Participació) la gestió de les indemnitzacions i els treballs sobre desapareguts i fosses. Mitjançant el Decret 89/2007, de 17 d'abril, es creà el Programa d'Atenció a Expressos i de Desapareguts i Fosses Comunes, dependent de la Direcció General de la Memòria Democràtica (adscripció mantinguda pels decrets 186/2007, de 28 d'agost, i 243/2007, de 6 de novembre). El Decret 326/2011, de 26 d'abril, modificat pel Decret 79/2013, de 29 de gener, atribueix aquestes tasques a la Subdirecció General de Memòria i Pau (Governació i Relacions Institucionals). El Decret 184/2013, de 25 de juny, de reestructuració del mateix departament, les atribueix a la Subdirecció General de Memòria, Pau i Drets Humans, i també les hi atribueix el Decret 45/2016, de 19 de gener (Afers i Relacions Institucionals i Exteriors i Transparència). Tal com s'observa, la gestió de les polítiques sobre expresos, desapareguts i fosses, en els darrers anys, han estat assumides per diferents unitats administratives de la Generalitat de Catalunya.

²⁰ Vegeu en aquest sentit, en el cas de Navarra, la Llei foral 33/2013, de 26 de novembre, de reconeixement i reparació moral de les ciutadanes i els ciutadans navarresos assassinats i víctimes de la repressió arran del cop militar de 1936 (BON 233 – 4 de desembre de 2013).

pareixences d'historiadors i de persones representatives del moviment memorialista,²¹ ha donat pas a una institució fonamental per a les polítiques de memòria, connectada amb institucions afins d'altres països que, malgrat les dificultats de consolidació que ha patit, impulsa tot un conjunt d'activitats indispensables per recuperar la memòria democràtica al nostre país, com ara: jornades, exposicions i nombroses publicacions en memòria de totes les víctimes de la Guerra Civil i el franquisme.²² Al seu torn, la Llei 10/2009, de 30 de juny, de fosses, suposa un pas decidit per regular la cerca de restes òssies de persones desaparegudes en fosses comunes. Inspirada en disposicions internacionals com la Declaració Universal dels Drets Humans i diferents tractats i convenis, és pionera en la matèria al conjunt de l'Estat. Per elaborar-la els grups del Parlament disposaren de l'assessorament de professionals de prestigi²³ i de l'orientació estreta de les compareixences d'acadèmics i representants d'entitats memorialistes.²⁴ La Llei té per objecte avançar en la localització, recuperació i identificació de restes de desapareguts i en la dignificació de fosses comunes. Per fer-ho possible, regula com a eines bàsiques el Cens de persones desaparegudes (article 4) i el mapa de localització de fosses (article 6),

²¹ Les compareixences van incloure representants de l'Associació de Joves Historiadors dels Països Catalans, l'Amical de Mauthausen i Altres Camps i l'Associació de Perjudicats per la Incautació del Govern Franquista (<http://www.parlament.cat/document/nom/08b071.pdf>)

²² Vegeu, en aquest sentit, <http://memorialdemocratic.gencat.cat/ca/>

²³ Vegeu l'Ordre IRP/267/2007, de 19 de juliol, per la qual es crea la Comissió Assessora per a l'elaboració de la Llei sobre la localització i la identificació de les persones desaparegudes durant la Guerra Civil i el règim franquista (DOGC 4934 – 26/07/2007), integrada, entre més professionals de prestigi, per Francisco Etxeberria Gabilondo, Jaume Bertranpetit i Busquets, Conxita Mir i Curcó i Carlos Jiménez Villarejo.

²⁴ Les compareixences van incloure persones representatives de la judicatura, el poder local, la historiografia catalana contemporània, la medicina i l'antropologia forenses, a més de representants de la Comissió de la Dignitat, l'Associació per a la Recuperació de la Memòria Històrica de Catalunya, la comunitat religiosa gabrielista, l'Associació pro Memòria als Immolats per la Llibertat de Catalunya, l'Associació de Familiars de Represaliats pel Franquisme, l'Associació Catalana d'Expresos Polítics o l'Associació d'Exinternats del Franquisme a Catalunya (<http://www.parlament.cat/document/nom/08b425.pdf#page=4>).

mitjà cartogràfic públic que avui és una realitat subjecta a actualització periòdica.²⁵ També crea el Comitè Tècnic (article 12) com a òrgan interdisciplinari que assessora la Generalitat en matèria de fosses, format per professionals d'àrees com la història, el dret, la medicina forense, l'antropologia i l'arqueologia, i que proporciona un suport tècnic primordial per a l'Administració des de l'aprovació de la Llei.²⁶

Durant la vuitena legislatura, s'aproven dues lleis cabdals: la del Memorial Democràtic, i la de localització i la identificació de les persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista, i la dignificació de les fosses comunes

A diferència de la Llei 52/2007, de 26 de desembre, de memòria històrica, que estableix un sistema de subvencions –aturat des de 2011–²⁷ perquè els familiars directes dels desapareguts duguin a terme tasques d'indagació, localització i identificació de restes de desapareguts²⁸, l'article 7 de la Llei 10/2009, de 30 de juny, atribueix directament a l'Administració de la Generalitat la responsabilitat de dur a terme, amb els mitjans de què disposi, les tasques per recuperar i identificar restes de persones desaparegudes, bé per iniciativa pròpia, bé a sol·licitud de familiars, de l'Administració local, o d'entitats me-

²⁵ Vegeu-ne la configuració actual a l'adreça: <http://fossesirepressio.cat/>

²⁶ La composició del Comitè Tècnic per a la Recuperació i la Identificació de les Persones Desaparegudes durant la Guerra Civil i la Dictadura Franquista (article 12 de la Llei 10/2009, de 30 de juny) la fixen successius acords de Govern: 236/2009, de 16 de desembre (DOGC 5545 – 14.01.2010); 72/2012 (DOGC 6169 – 12.07.2012); 159/2013, de 19 de novembre (DOGC 6506 – 21.11.2013); 79/2014, de 3 de juny (DOGC 6638 – 5.06.2014), i l'Acord de Govern d'1 de març de 2016, pel qual es nomena la presidenta del Comitè.

²⁷ Vegeu la Resolució de 24 de novembre de 2011, de la Subsecretaria de Presidència, per la qual es publica la concessió de subvencions destinades a activitats relacionades amb les víctimes de la Guerra Civil i del franquisme, convocades per l'Ordre PRE/809/2011, de 4 d'abril (BOE 284 – 25.11.2011), que atorga diners a diferents entitats memorialistes per a treballs –de cerca, excavació i identificacions– en fosses d'arreu d'Espanya.

²⁸ Vegeu l'article 11 –*Col·laboració de les administracions públiques amb els particulars per a la localització i identificació de víctimes*– de la Llei 52/2007, de 26 de desembre, de memòria històrica"

morialistes.²⁹ La regulació d'aquestes tasques, juntament amb la Llei citada, la completen el Decret 111/2010, de 31 d'agost, pel qual es desplega reglamentàriament la Llei 10/2009, de 30 de juny (DOGC 5706 – de 2 de setembre de 2010); els protocols tècnics corresponents, aprovats per la Resolució IRP/4072/2010, de 15 de desembre (DOGC 5784 – de 28 de desembre de 2010), i el protocol de col·laboració entre el Departament de Cultura i el competent en memòria democràtica per als casos de troballes de restes humanes i béns mobles associats, de 10 de desembre de 2012. Tot aquest marc normatiu ha permès que el Govern impulsi una política pública sobre fosses i desapareguts, amb diverses actuacions executades amb la col·laboració d'especialistes i de científics del món acadèmic. Un àmbit d'actuació del Govern sobre el qual la societat civil i el Parlament avui demanen un revisió i aprofundiment.

5. Estancament i crítica de la (in)acció de Govern

Durant els anys de la novena (16/12/2010 - 2/10/2012) i la desena (17/12/2012 - 4/8/2015) legislatures les polítiques de memòria són relegades de l'agenda política. En la novena, brevíssima, una nova majoria de govern, amb prioritats divergents a les dels governs d'entesa, en un context de polèmiques sobre la gestió institucional d'aquestes polítiques i de greus restriccions pressupostàries, dona pas a una reducció de les mesures de la Generalitat sobre difusió, commemoració i atenció als represaliats. En aquest període, per tant, el Parlament registra poques iniciatives procedents de les forces polítiques representades al Govern.³⁰ Altrament, s'hi constata

²⁹ Vegeu l'article 7 –*Recuperació i Identificació de restes de persones desaparegudes*– de la Llei 10/2009, de 30 de juny, de fosses.

³⁰ Llevat del Projecte de Llei d'agilitat i reestructuració administrativa – Llei 11/2011, de 29 de desembre, de reestructuració del sector públic per a agilitar l'activitat administrativa (200-00009/09), que comporta canvis orgànics per al Memorial Democràtic, en simplificar i/o reduir la composició de la Junta de Govern i del Consell de Participació fixades inicialment en la Llei 13/2007, del Memorial Democràtic, i en els Estatuts de la institució, aprovats pel Decret 145/2008, de 15 de juliol (DOGC 5181 – 25/07/2008).

l'acció de grups parlamentaris de l'oposició en defensa del manteniment d'aquestes polítiques. Així, cal esmentar la Resolució 460/IX, sobre la garantia de continuïtat efectiva del Memorial Democràtic (250-00655/09); la Resolució 718/X, de disconformitat amb l'aplicació que el Tribunal Suprem, la Fiscalia i el Govern de l'Estat fan de la Llei 52/2007, relativa a la memòria històrica (250-01083/09); la Resolució 458/IX, sobre el suport a les tasques de recuperació de la Maternitat d'Elna (250-00618/09), o la Declaració Institucional sobre la Lleva del Biberó (401-00012/09). També se substancien diverses preguntes al Govern sobre diversos temes de memòria: els motius per no haver commemorat la proclamació de la República fins al 14 d'abril de 2011 (314-07408/09), per celebrar per primer cop la commemoració oficial i pública de l'Holocaust (314-01358/09) o per a la primera visita d'un conseller o consellera de la Generalitat a un camp d'extermini nazi (314-01359/09). Altres preguntes al Govern giren a l'entorn del Memorial Democràtic com a institució molt qüestionada en aquesta etapa: preguntes³¹ sobre el programa d'actuació del Memorial Democràtic (314-01023/09); el programa d'actuació de la Direcció General de la Memòria Democràtica (314-01024/09); les activitats programades pel Memorial Democràtic per al 2011 que no es duran a terme (314-01027/09); la reducció de la plantilla del Memorial Democràtic (314-01032/09); els motius del tancament de l'Espai Memorial Democràtic (314-05093/09); les declaracions

Acte commemoratiu del dia internacional en memòria de les víctimes de l'Holocaust. Foto: Parlament de Catalunya

³¹ El grup parlamentari responsable d'aquesta bateria de preguntes és el d'Iniciativa per Catalunya – Verds – Esquerra Unida i Alternativa, formació que havia encapçalat el Memorial Democràtic durant la legislatura anterior.

públiques d'alcaldes i diputats sobre la no eliminació del Memorial Democràtic (314-01035/09) o la destitució del director del Memorial Democràtic (314-01033/09). Per consegüent, el període de la novena legislatura representa un retrocés o, si més no, un estancament, quant a les iniciatives parlamentàries de caire propositiu en matèria de polítiques de memòria, així com un fre en el seu desplegament per part de la Generalitat de Catalunya.

En el context de la desena legislatura, de prop de tres anys, la qüestió nacional i el dret a decidir ocupen un lloc central en la política catalana.³² Si en l'anterior legislatura, el govern de CiU recorre al suport del PP per aprovar pressupostos, ara és ERC qui n'esdevé soci.³³ Així doncs, es dona un gir substancial en l'orientació del Govern i, en especial, quant al qüestionament anterior d'institucions de memòria: mentre que el PP exigeix cloure el Memorial Democràtic, ERC hi és afí. I la cambra aprova, a proposta del grup d'ICV-EUiA, la Resolució 329/X, sobre el Memorial Democràtic (250-00430/10), que defensa la continuïtat de la institució. Igualment, el Parlament reprèn debats i adopta nous posicionaments: la Resolució 237/X, sobre la declaració de nul·litat de ple dret del judici al president Lluís Companys i dels altres procediments que van comportar la condemna a mort de milers de ciutadans (250-00369/10); la Resolució 816/X, sobre el retorn dels documents catalans que encara són a l'Arxiu General de la Guerra Civil

a Salamanca (250-01109/10); la Resolució 212/X, de disconformitat amb l'aplicació de la Llei de l'Estat 52/2007, relativa a la memòria històrica (250-00310/10); la Resolució 536/X, sobre la commemoració de l'Any de l'Exili Republicà (250-00866/10); la Resolució 979/X, sobre la Transició (250-01405/10); la Resolució 1064/X, de reconeixement de la trajectòria d'Ovidi Montllor (250-01406/10), com a homenatge a una gran figura contemporània dels Països Catalans; la Resolució 327/X, sobre la retirada de la demanda contenciosa administrativa interposada per la delegada del Govern de l'Estat contra l'Ajuntament de Santa Coloma de Cervelló (250-00390/10) per haver dedicat un carrer d'aquesta localitat al militant antifranquista Jaume Martínez Vendrell; la Resolució 307/X, de reconeixement de les víctimes dels bombardejos feixistes sobre Catalunya durant la Guerra Civil espanyola, a llurs familiars i a les entitats que els han donat suport en la presentació d'aquests fets davant els tribunals de Catalunya (250-00545/10), o la Resolució 705/X, sobre la conveniència de no banalitzar els règims totalitaris i antidemocràtics (250-01031/X). Tots ells, temes que expressen, un cop més, diversos vessants de les polítiques de memòria.

Durant els anys de la novena i la desena legislatures les polítiques de memòria són relegades de l'agenda política

En la desena legislatura, a més a més, ressalten dues resolucions entorn la justícia universal. En primer lloc, la Resolució 690/X, de rebutjament de la Proposició de Llei orgànica de modificació de la Llei orgànica del poder judicial, relativa a la justícia universal (250-00977/10), en considerar-se que "determinats crims són tan atroços que afecten tota la humanitat, i els estats estan obligats a perseguir-ne els responsables independentment del lloc de comissió" i que "la restricció de la jurisdicció universal és contrària a les normes internacionals de drets humans" En segon lloc, la Resolució 943/X, de reconeixement a la jutgessa argentina instructora de la causa contra els crims del franquisme (250-01341/10). L'incompliment dels principis de justícia universal palesa un dèficit de qualitat democràtica de

³² Vegeu la Resolució 5/X, per la qual s'aprova la Declaració de sobirania i del dret a decidir del poble de Catalunya (250-00059/10), de 23 de gener de 2013, recorreguda pel Govern central davant el Tribunal Constitucional, que el 8 de maig de 2013 la suspèn cautelarment i que el 25 de març de 2014 declara nul i inconstitucional el principi de sobirania que s'hi afirma ("el poble de Catalunya té, per raons de legitimitat democràtica, caràcter de subjecte polític i jurídic sobirà"). Amb tot, la Mesa del Parlament considerarà vigent la Declaració, en estimar que no es pot suspendre una voluntat política. La Declaració, entre grans mobilitzacions sobiranistes, marca l'inici del procés per exercir el dret a decidir, amb episodis històrics com la consulta del 9 de novembre de 2014 sobre el futur polític de Catalunya.

³³ Vegeu l'Acord X Legislatura, subscrit el 12 de desembre de 2012, per a la transició nacional i per garantir l'estabilitat parlamentària del Govern de Catalunya, <http://www.parlament.cat/document/intrade/32778>.

l'Estat espanyol que ha estat objecte de crítiques des d'instàncies internacionals.³⁴

Tanmateix, el més destacat i influent d'aquesta legislatura són dues mocions que conformen una veritable guia d'acció i aprofundiment per a les polítiques de memòria a Catalunya: la Moció 47/X, sobre les polítiques públiques de memòria democràtica (302-0007210), i la Moció 69/X, sobre el compliment de les recomanacions de l'Informe de les Nacions Unides de 13 de novembre de 2013

lar, el Parlament insta el Govern a reforçar el Memorial Democràtic i, entre més pronunciaments: “condemna solemnement totes les declaracions o activitats que comportin qualsevol mena d'enaltiment, trivialització, exculpació o negació del nazisme, el franquisme i la resta de règims feixistes, totalitaris i dictatorials, com a impròpies d'una societat democràtica, i rebutja el reconeixement que va rebre la Hermandad de Veteranos de la División Azul per la seva participació en l'acte celebrat l'11 de maig de 2013 a la caserna de la Guàrdia

Espai patrimonial del Turó de la Rovira. Foto: DGRIP

(302-00107/10). Ambdues mocions, juntament amb la Moció 9/XI, sobre la memòria històrica i sobre la presència de simbologia i nomenclatura feixistes a l'espai públic (302-00012/11), ja en l'onzena legislatura, formen un autèntic pla de treball per a l'executiu. Mitjançant aquestes mocions, derivades en gran mesura de l'acció recent de diverses entitats memorialistes, el Parlament insta el Govern a avançar en eixos claus de les polítiques de memòria. Amb la moció 47/X, en particu-

Civil de Sant Andreu de la Barca (Baix Llobregat)”, i “condemna les explicacions oficials que intentaven equiparar l'Associació d'Aviadors de la República, que van defensar la legalitat democràtica, amb una unitat que va ajudar el règim nazi d'Adolf Hitler.” Així mateix, el Parlament reclama al Govern de l'Estat que compleixi les recomanacions de la Comissió d'Experts per al Futur del Valle de los Caídos, lliurat al ministre de la Presidència el 29 de novembre de 2011, per convertir-lo en un lloc de memòria de totes les víctimes de la Guerra Civil i la repressió franquista posterior, incloent-hi la recomanació que proposa que les restes del general Francisco Franco siguin traslladades al lloc que designi la família o, si es-

³⁴ Sobre la restricció del principi de justícia universal vegeu Merelo-Barberà Gabriel, J. (2014): “Justícia Universal: la reforma de l'article 23 de la LOPJ, un maleit embolic”, *Món Jurídic* 285, març, p. 8-9.

cau, al lloc que sigui considerat digne i més adequat”, i “insta el Govern a donar suport tècnic i assessorament a les famílies catalanes que desitgin retirar les restes de llurs familiars del Valle de los Caídos i a fer les gestions necessàries davant el Govern de l’Estat per a fer-ho possible.” Igualment, “reclama al Govern de l’Estat la devolució immediata dels «papers de Salamanca» que resten pendents de retorn a Catalunya, en compliment dels compromisos adquirits pel mateix Govern de l’Estat”, i “insta el Govern a cooperar amb tots els organismes judicials internacionals que investiguin crims contra la humanitat comesos durant la dictadura franquista, en aplicació del principi de justícia universal, i especialment a donar suport a la querella que es tramita a l’Argentina per les víctimes catalanes.” Específicament, el Parlament “manifesta el seu suport a l’acció jurídica en el procediment que es tramita a l’Argentina per l’assassinat i magnicidi del president Lluís Companys i Jover.”

Al seu torn, mitjançant la Moció 69/X, el Parlament, “en compliment de les recomanacions del Comitè contra les Desaparicions Forçades de les Nacions Unides formulades en l’Informe de compliment de l’Estat espanyol emès el mes de novembre de 2013”, insta el Govern a promoure, juntament amb aquest Parlament, “les iniciatives legislatives necessàries per tal que els familiar puguin reclamar els cossos de persones desaparegudes, s’actualitzi l’actual mapa de fosses i es reforcin gradualment les tasques d’exhumació de fosses amb supervisió judicial, amb la finalitat de garantir en les restes òssies la prova d’identificació per ADN creuant les dades del Banc català d’ADN, quan això sigui científicament possible”. Alhora, el Parlament “es referma a manifestar la necessitat d’una política pública de la memòria tal com recull l’article 54 de l’Estatut d’autonomia i, en aquest sentit, insta el Govern a dotar aquesta política dels recursos suficients i a continuar donant suport a entitats i associacions memorialistes de Catalunya.”

Per consegüent, aquestes dues mocions impliquen una crítica directa a la gestió de l’Administració de la Generalitat de Catalunya en relació amb les polítiques de memòria. Llegides en conjunt, i en connexió amb la recent

Moció 9/XI, aprovada ja l’onzena legislatura, revelen els fronts d’actuació a potenciar per part de la Generalitat en un futur immediat: condemna activa de tota forma de feixisme, assessorament a les famílies de represaliats i desapareguts, cooperació amb organismes judicials internacionals que investiguin crims contra la humanitat durant el franquisme i la Transició, rehabilitació de la figura de Lluís Companys i Jover i revisió i nul·litat dels processos injustos que el condemnaren a ell i a moltes altres persones, reforçament del Memorial Democràtic, retirada urgent i exhaustiva de la simbologia antidemocràtica que roman a l’espai públic català, modificacions legislatives per avançar en la recuperació de cossos de persones desaparegudes, reforçament de les tasques d’exhumació de fosses i exhumació i identificació genètica de restes humanes, actualització i millora del Cens de persones desaparegudes i del mapa de fosses, etc.

6. Conclusions

Reivindicar la memòria d’aquelles persones que lluitaren per les llibertats en temps de violència i repressió és un deure ètic per a tota societat democràtica. Restituir-ne la dignitat i esclarir fets i responsabilitats i donar-les a conèixer a les generacions posteriors constitueix una obligació legal per a les institucions d’un Estat de Dret. La justícia, la veritat, la reparació i les garanties de no repetició conformen el *pathos* de les polítiques públiques de memòria democràtica.

La panoràmica sobre l’activitat parlamentària de 1980 ençà palesa que la Generalitat de Catalunya té encara moltes obligacions per acomplir en aquest àmbit. D’una banda, l’exigència de responsabilitats jurídiques i polítiques per les atrocitats de la Guerra Civil i la dictadura requereix una voluntat política que els poders centrals de l’Estat espanyol no manifesten, i això obliga els poders públics catalans a seguir pressionant el Govern de l’Estat per ajustar als principis de justícia universal la Llei 52/2007, de 26 de desembre, de memòria històrica, i a reactivar l’actuació de l’Administració central en aquest terreny, a més d’oferir suport als òrgans judicials internacionals que

malden per esclarir aquells crims i determinar-ne els autors. D'altra banda, existeix tot un àmbit d'actuació pròpia de la Generalitat sobre el qual la societat civil i els grups parlamentaris que en traslladen la veu a la cambra demanen un relançament i una reformulació profundes. Així, les darreres mocions citades reclamen una política pública molt més decidida en matèria de fosses comunes i identificació genètica de restes persones desaparegudes, com també més determinació política del Govern i dels ens locals per a la retirada de la simbologia feixista dels carrers de viles i ciutats, per esmentar només dos exemples de

mesures exigides per sectors significatius de la societat catalana.

Igualment, la dispersió normativa dels diferents vessants de les polítiques de memòria – atenció als represaliats, commemoracions i homenatges, recerca i divulgació, etc.– aconsella una àmplia reconsideració tècnica del marc jurídic vigent, i fa recomanable la refosa de disposicions que, anys enrere, s'aprovaren integrades en lleis separades: la Llei 13/2007, de 31 d'octubre, del Memorial Democràtic, i la Llei 10/2009, de 30 de juny, sobre la localització i la identificació de persones desaparegu-

El conseller d'Interior, Relacions Institucionals i Participació, Joan Saura, diputats i entitats de memòria històrica, el dia de l'aprovació de la Llei del Memorial Democràtic. Foto: Memorial Democràtic

des durant la Guerra Civil i la dictadura franquista, i la dignificació de les fosses comunes. Una regulació més sistemàtica de les línies d'actuació en polítiques de memòria, més la integració orgànica dels ens que les implementen i una dotació pressupostària suficient, podrien contribuir a donar resposta ferma a les demandes socials que, tal com hem examinat, són debatudes en el Parlament de Catalunya des de 1980.

FONTS PRINCIPALS

AGUILAR, P. (2008): *Políticas de la memoria y memorias de la política*. Alianza Editorial. Madrid.

BENET, J. (1995): *L'intent franquista de genocidi cultural de Catalunya*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

BOTELLA CRESPO, C. (2007): "Recull de l'activitat parlamentària sobre la recuperació de la memòria històrica". *Activitat Parlamentària* (especial Memorial Democràtic), 13, p. 104 – 130.

DIGÓN, R.; DUEÑAS, O. (2013): "La responsabilidad del Estado ante las víctimas del franquismo y el papel del poder judicial." *Mientras Tanto-e*, 109.

DIGÓN, R. (2015): "Els processos contra Lluís Companys i Jover a la immediata postguerra", a *Lluís Companys: Vida, Reivindicació i Memòria d'un President*. Memorial Democràtic. Barcelona.

DIVERSOS AUTORS (2009): *Expresos polítics. Memòria dels ajuts concedits pel Govern català*. Memorial Democràtic. Barcelona.

GIL GIL, A. (2009): *La justicia de transición en España. De la amnistía a la memoria histórica*. Atelier libros jurídicos. Barcelona.

MARTÍN PALLÍN, J. A.; ESCUDERO ALDAY, R. (2008): *Derecho y memoria histórica*. Trotta. Madrid.

MERELÒ-BARBERÀ GABRIEL, J. (2014): "Justícia Universal: la reforma de l'article 23 de la LOPJ, un maleït embolic" *Món Jurídic* 285, març, p. 8-9.

Recull d'iniciatives sobre memòria històrica (facilitat per la Direcció General d'Estudis Parlamentaris del Parlament de Catalunya el març de 2016).

SÁNCHEZ SOLER, M. (2010): *La Transición Sangrienta. Una historia violenta del proceso democrático en España (1975-1983)*. Península. Barcelona.

Consell de guerra i condemna a mort de Lluís Companys. President de la Generalitat de Catalunya (octubre de 1940). Edició facsímil (1999). Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència. Barcelona.

Llei 10/2009, del 30 de juny, sobre la localització i la identificació de les persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista, i la dignificació de les fosses comunes (DOGC 5417, 9 de juliol de 2009).

Llei 13/2007, del 31 d'octubre, del Memorial Democràtic (DOGC núm. 5006, de 12 de novembre de 2007).

Llei 52/2007, de 26 de desembre, per la qual es reconeixen i s'amplien drets i s'estableixen mesures a favor dels qui van patir persecució o violència durant la Guerra Civil i la dictadura (BOE núm. 310, 27 de desembre de 2007).

Les polítiques públiques de memòria en els debats del Parlament de Catalunya (1980-2015)

Raül Digón Martín

*Responsable de l'Àrea d'Afers Parlamentaris Interdepartamentals
de la Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament.*

Aquest article exposa l'activitat del Parlament de Catalunya sobre polítiques públiques de memòria democràtica entre la primera i la desena legislatura (mocions, interpellacions, preguntes, resolucions, declaracions institucionals, lleis, etc.). En particular d'ençà de la sisena, que marca un tomb qualitatiu quant al nombre i la varietat d'iniciatives sobre memòria. Així, el text assenyalava els temes més debatuts en la matèria (les commemoracions, els homenatges, la revisió jurídica dels consells de guerra del franquisme, la retirada de símbols feixistes de l'espai públic, la recuperació de fons documentals i l'accés a arxius històrics, els ajuts econòmics a expressos polítics, la recerca de dades de persones desaparegudes i l'excavació i senyalització de fosses comunes, juntament amb la recuperació i la identificació de restes humanes de persones desaparegudes en la Guerra Civil i el franquisme), analitza disposicions com la Llei 13/2007, de 31 d'octubre, del Memorial Democràtic, i la Llei 10/2009, de 30 de juny, sobre la localització i la identificació de les persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista, i la dignificació de les fosses comunes, i explica les mocions més destacades (217/VI, 47/X, 69/X, etc.). D'aquesta manera, el text identifica problemes implícits en els debats parlamentaris esmentats i formula observacions sobre l'eventual revisió del marc jurídic vigent a Catalunya sobre polítiques de memòria.

Es polítiques públiques de memòria enes debats deth Parlament de Catalonha (1980-2015)

Raül Digón Martín

Responsable der Airau d'Ahèrs Parlamentaris Interdepartamentaus dera Direccion Generau de Relacions Institucionaus e damb eth Parlament

Aguest article expòse era activitat deth Parlament de Catalonha sus polítiques públiques de memòria democràtica entre era prumèra e era detzau legislatura (mocions, interpellacions, qüestions, resolucions, declaracions institucionaus, leis, etc.). En particular, d'ençà dera sisau, que mèrque un torn qualitatiu en çò que tanh ath nombre e ara varietat d'iniciatiues sus memòria. Atau, eth tèxte soslinhe es tèmes mès debatudi ena matèria (es commemoracions, es aumenatges, era revision jurídica des conselhs de guèrra deth franquisme, era retirada de simbèus faishistes der espaci public, era arrecuperacion de hons documentaus e er accés a archius istorics, es ajudes econòmiques a èx-presosèrs politics, era recèrca de donades de persones desapareishudes e era excavacion e senhalizacion de hòsses comunes, amassa damb era arrecuperacion e era identificacion de rèstes umanes de persones desapareishudes ena Guèrra Civi e en franquisme). Tanben analise disposicions coma era Lei 13/2007, de 31 d'octubre, deth Memoriau Democràtic, e era Lei 10/2009, de 30 de junh, sus era localizacion e era identificacion des persones desapareishudes pendent era Guèrra Civi e era dictadura franquista, e era dignificacion des hòsses comunes, e explique es mocions mès destacades (217/VIN, 47/X, 69/X, etc.). Atau, identifique problèms implicits enes debats parlamentaris mencionadi e formule observacions sus era eventau revision deth marc juridic en vigor en Catalonha sus polítiques de memòria.

Las políticas públicas de memoria en los debates del Parlament de Catalunya (1980-2015)

Raül Digón Martín

Responsable del Área de Asuntos Parlamentarios Interdepartamentales de la Dirección General de Relaciones Institucionales y con el Parlamento

Este artículo expone la actividad del Parlamento de Cataluña sobre políticas públicas de memoria democrática entre la primera y la décima legislatura (mociones, interpelaciones, preguntas, resoluciones, declaraciones institucionales, leyes, etc.). En particular, desde la sexta, que marca un vuelco cualitativo en cuanto al número y la variedad de iniciativas sobre memoria. Así, el texto señala los temas más debatidos en la materia (las conmemoraciones, los homenajes, la revisión jurídica de los consejos de guerra del franquismo, la retirada de símbolos fascistas del espacio público, la recuperación de fondos documentales y el acceso a archivos históricos, las ayudas económicas a ex presos políticos, la investigación de datos de personas desaparecidas y la excavación y señalización de fosas comunes, junto con la recuperación y la identificación de restos humanos de personas desaparecidas en la Guerra Civil y el franquismo). También analiza disposiciones como la Ley 13/2007, de 31 de octubre, del Memorial Democrático, y la Ley 10/2009, de 30 de junio, sobre la localización y la identificación de las personas desaparecidas durante la Guerra Civil y la dictadura franquista, y la dignificación de las fosas comunes, y explica las mociones más destacadas (217/VI, 47/X, 69/X, etc.). De esta manera, identifica problemas implícitos en los debates parlamentarios mencionados y formula observaciones sobre la eventual revisión del marco jurídico vigente en Cataluña sobre políticas de memoria.

Public memorial policies as debated in the Catalan Parliament (1980-2015)

Raül Digón Martín

*Head of the Area of Cross-ministerial Parliamentary Affairs
of the Directorate General of Institutional and Parliamentary Relations.*

This paper sets forth the democratic activity of the Catalan Parliament on public memorial policies between the first and the tenth legal terms (motions, questions and formal questions, resolutions, institutional declarations, bills, etc). In particular, from the sixth onwards, as it marks a qualitative no-turning point, both in the number and in the variety of memorial initiatives. Thus, the text points out fields most debated in the area (commemorations, homages, the juridical revision of court-martials during Francoism, withdrawal of fascist symbols from the public space, recovery of documental funds and access to historical archives, economic funding to political ex convicts, research of missing persons' data and exhumation and signaling of common pits. Also, compilation and identification of human remains of persons gone missing during the Civil War and Francoism). The paper also goes through Law 13/2007, of 31 October, of the Democratic Memorial, and Law 10/2009, of 30 June, about the location and identification of persons gone missing during the Civil War and Franco's dictatorship. It claims for the dignification of common pits, and reviews the most outstanding relevant motions (217/VI, 47/X, 69/X, etc.). It is thus that it pinpoints troublesome issues as emerged during parliamentary debates and formulates observations about the convenience of going through the current legal frame in Catalonia as regards memorial policies.

Les politiques publiques de mémoire dans les débats au Parlement de Catalogne (1980-2015)

Raül Digón Martín

Responsable de la Division des affaires parlementaires interministérielles de la Direction générale des relations institutionnelles et avec le Parlement

Cet article rend compte de l'activité du Parlement de Catalogne au sujet des politiques publiques de mémoire démocratique entre la première et la dixième législature (motions, interpellations, questions, jugements, déclarations institutionnelles, lois, etc.), notamment depuis la sixième, qui marque un tournant qualitatif en ce qui concerne le nombre et la diversité des initiatives de mémoire. Le texte mentionne en effet les thèmes les plus débattus en la matière (les commémorations, les hommages, la révision judiciaire des conseils de guerre du franquisme, le retrait des symboles fascistes de l'espace public, la récupération des fonds documentaires, l'accès aux archives historiques, les aides financières aux anciens prisonniers politiques, la recherche d'informations sur les personnes disparues, l'exhumation et la signalisation des fosses communes, ainsi que la récupération et l'identification des restes humains des personnes disparues pendant la guerre civile espagnole et le franquisme). Il analyse également les dispositions de la loi 13/2007 du 31 octobre sur le Mémorial démocratique, et de la loi 10/2009 du 30 juin sur la localisation et l'identification des personnes disparues pendant la guerre civile espagnole et la dictature franquiste afin de rendre leur dignité aux personnes enterrées dans les fosses communes, et explique les motions les plus importantes (217/VI, 47/X, 69/X, etc.). Il identifie ainsi les problèmes implicites au sein des débats parlementaires mentionnés et formule des observations sur l'éventuelle révision du cadre juridique en vigueur en Catalogne en matière de politiques de mémoire.

